

Fra husar til almisselem

Dragon-Mutter (c. 1778-1872)

Mænd i kvindeklæder

Der var også enkelte store og stærke eller ligefrem mandhaftige kvinder, der tog springet over i mandsklæder for at leve som mænd med den frihed, som dette kønsskifte gav. De få kendte kvinder, der udgav sig for mænd i 1700-tallet og 1800-tallet, boede i perioder i København, hvor man nemmere kunne gemme sig for myndighederne end i et lille landsogn, hvor præsterne havde pligt til at vogte nidkært over alle, der kom til sognet.

Roskilde havde sin egen kvinde i mandsklæder. Hun blev kaldt for Tyske-Mutter eller Dragon-Mutter efter sit erhverv i den periode, hvor hun optrådte som mand og deltog i Napoleonskrigene som lejesoldat. Ifølge udenlandske kilder var det ikke helt usædvanligt, at kvinder lod sig hverve som soldater og drog i krig. I England kendes hele 30-40 tilfælde. Desværre er kilderne ikke helt pålidelige, da de i høj grad bygger på erindringsstof fra hovedpersonen selv, som kan have pyntet på sin skæbne og gjort den mere dramatisk, men historien er taget med, da der i bogstaveligste forstand er tale om en kvinde med kræfter. Ydermere er det et vidnesbyrd om de hårde vilkår, som kvinder på samfundets bund havde at slås med.

Franske dragonsabler fra Napoleonskrigene. Ukendt kilde.

Dragonen „Tyske Mutter“. Tegnet af Otto Bach.

Otto Baches tegning af Dragon-Mutter. Gengivet i "Illustreret Tidende" den 28. april 1872.

Dragon-Mutter på Sct. Jørgensbjerg

Dragon-Mutter endte sine dage på Sct. Jørgensbjerg, hvor hun døde højt oppe i alderen. Hun står opført i kirkebogen for sognet som nr. 10 af sognets døde kvinder i 1872. Hun døde den 17. april og blev begravet den 21. april fra Sct. Jørgensbjerg Kirke. Mærkeligt nok står hun kun opført med sine fornavne: Ane Kirstine Juliana, men intet efternavn, som det ellers var kutyme. Men efternavnet fremgår indirekte af noten, hvor der står: "*Sergent Dithmars Enke? Almisselem i Sct. Jørgensbjerg Fattighus. Født i Ditmarsken*". Under alder står der 94 år. Det er også lidt underligt, at der står et spørgsmålstegn efter hendes mands navn, men præsten må have været usikker på, om oplysningen var korrekt. Fødestedet Ditmarsken og tilnavnet Tyske-Mutter gør det sandsynligt, at hun har talt dansk med tysk accent.

Men lad os gå til de andre kilder, der foreligger. Lokalhistorikeren Arthur Fang har kendt en gammel mand på Sct. Jørgensbjerg, der kunne huske Dragon-Mutter. Hun havde i en periode boet i et af de gamle huse i Smedegade. Fang gengiver en erindring fra 1848: Ved forårstid kom der en eskadron husarer ridende gennem Roskilde. De var på vej til hertugdømmerne. Uden for Roskilde gjorde de holdt på Sct. Jørgensbjerg. Her kunne en af husarerne ikke få sin hest til at makke ret. Til hans irritation kom en gammel kone hen til ham og tilbød sin hjælp. Han afviste hende hånligt. Hertil svarede konen, at hun havde været vant til at holde en kavalerihest, før han blev født.

Skillingsvisen om Dragon-Mutter

Der findes også et lille hæfte med en skillingsvisen om Dragon-Mutter i Roskilde udgivet af Strandbergs Forlag i 1867. Arthur Fang har hørt gamle folk synge passager fra visen. Forsiden viser et træsnit af en dragon i fuld galop på sin hest. Så følger selve visen, og til sidst i hæftet er der trykt en beretning om hendes levned, hvoraf det fremgår, at hun er omkring 90 år gammel og født i Ditmarsken, hvilket jo stemmer overens med kirkebogens oplysninger. Om hendes liv som soldat anføres, at hun drog i krig sammen med sin kæreste i 1801, hvor hun lod sig hverve som dragon i Napoleons hær i Rendsborg. De deltog i flere mindre træfninger og var også med i de store slag ved Austerlitz i 1805 og slaget ved Leipzig i 1813. I det sidste faldt hendes kæreste, og hun opgav nu soldaterlivet og drog nordpå til Danmark, hvor hun vendte tilbage til sin normale tilværelse som kvinde. Be-

87

Bise om den qvindelige Dragon

eller:

den 90aarige Kone, som endnu lever paa „Bjerget“ i Roeskilde, og som i Napoleons Krige fulgte sin Elskede som Dragon, og var med i mange Træfninger, indtil hun ved hans Fald opgav sit eventyrlige Liv og slog sig til **No** i Roeskilde.

Med Beretning.

Kjøbenhavn.

Jul. Strandbergs Forlag.

Se ogsaa i Bog- og Papirhandelen, Holmensgade 18, Stuen

Forside af skillingsvise
om Dragon-Mutter.
Strandbergs Forlag
1867. Dansk Folkemin-
desamling.

retningen slutter med en fortælling om hendes møde med et par franske journalister, der besøgte Roskilde i 1867. Hun stod da uden for Roskilde Domkirke, som de skulle besøge. En af de andre besøgende fortalte nu de franske journalister om hendes ungdoms bedrifter. Den ene franskmænd omfavnede hende begejstret og fik hendes historie optaget

i sin avis. Desuden kom han med en opfordring til, at man burde gøre noget for at gavne og hædre den gamle kone, der levede i yderste fattigdom. Ifølge beretningen blev hun derpå indstillet til St. Helena-medaljen, men da hendes papirer var bortkomne, kunne hun ikke få denne hædersbevisning.

Rosenkildes nekrolog

Hun var almindelig kendt i vide kredse på Sjælland. Derfor er det måske ikke underligt, at man kan finde en slags nekrolog over hende bragt i Illustreret Tidende den 28. april 1872, altså kort efter hendes død, under overskriften "Af et Brev fra Hedeboegnen" underskrevet A-e. Der er tale om et uddrag af en større beretning. Ifølge Arthur Fang står pseudonymet A-e for skuespilleren Adolph Rosenkilde. Brevet giver en udførlig beretning om hendes liv og færden. Rosenkilde anfører, at hun skulle være født i Haderslev, men opslag i kirkebøgerne for Haderslev har ikke kunnet verificere denne oplysning. Han anfører også hendes giftermål med sergent Dithmar. Dette ægteskab skulle være indgået nogle år efter, at hun var kommet hjem fra sine felttog og havde slået sig ned i København i 1816. Manden blev blind i forbindelse med svær sygdom, og hun drog derfor i en år-

Gamle lemmer i fattiggården Bredgade 17 i Roskilde. 30 år efter Dragon-Mutters død var gamle, fattige mennesker endnu henvist til fattiggården. Hude-foto, ca. 1900. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Vrågården på Sct. Jørgensbjerg, en typisk bolig for fattigfolk på Bjerget. Ca. 1900. Foto i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

række om på landevejene med manden og en sindssyg søn. De levede af de få skillinger, hun kunne samle sammen ved at synge gadeviser og fortælle om sine bedrifter i ungdommen, da hun ifølge eget udsagn endogså havde deltaget i Napoleons felttog imod Rusland i 1812. Da ægtemanden og sønnen begge var døde, slog hun sig ned på Sct. Jørgensbjerg omkring 1830. Hun levede af at gå ud som lugekone i bøndernes haver, men hun holdt mest af hårdt fysisk arbejde som at kløve brænde. Hun var også kendt for at kunne ride og håndtere balstyriske heste, som ingen andre kunne klare. Da hun blev gammel og en del alderdomssvækket, fik hun bolig i fattighuset på Bjerget som anført i kirkebogen.

Oplysningen om de bortkomne papirer gør det temmelig umuligt at verificere Ane Kirstine Juliana Dithmars ungdomshistorie. Hun har næppe heller været indrullet i Napoleons hær under sit pigenavn. Men det er en god historie. Og hendes styrke kan man i hvert fald ikke frakende hende, hverken fysisk og psykisk.

Kilder og litteratur:

Artiklen bygger på skillingsvisens beretning, Adolph Rosenkildes nekrolog samt Arthur Fangs beretning. Hertil kommer kirkebogen.

Kirkebog for Roskilde Sct. Jørgensbjerg 1867-1879. Døde kvinder. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv og Arkivalier Online. Statens Arkiver. Skillingsvisen om Dragon-Mutter, udgivet på Strandbergs forlag i 1867. Dansk Folkemindesamling.

Fang, Arthur: Sct. Jørgensbjerg. Historisk Samfund for Københavns Amt. Roskilde 1936. Genoptryk i offset 1972. S. 79-82.

Krogh, Tyge: Kvinder i Mandsklæder. Historisk Tidsskrift. Bd. 113. København 2013, s. 39-79.

Rosenkilde, Adolph: "Af et Brev fra Hedeboegnen". Illustreret Tidende 28. April 1872.